

Деякі проблемні питання проведення експертиз під час розслідування незаконних дій з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення

Леонід Бараш,

ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1762-3727>, e-mail: expert.le.gov@gmail.com

Розкрито актуальні питання, які варто враховувати, призначаючи та проводячи судові експертизи під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконними діями з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення.

Ключові слова: проведення експертиз; розслідування незаконних дій; банківські рахунки; платіжні картки; перекази.

Certain issues regarding forensic examination while investigation of illegal actions with transfer documents, payment cards and other means of access to bank accounts, electronic money, equipment for their production

Leonid Barash

Certain relevant issues that should be considered when appointing and conducting forensic examinations during investigation of crimes related to illegal actions with transfer documents, payment cards, and other means of access to bank accounts, electronic money, and equipment for their production are emphasized.

Keywords: conducting forensic examination, investigating illegal actions, bank accounts, payment cards, transfers.

Ст. 200 Кримінального кодексу України (далі — *КК України*) передбачає кримінальну відповідальність за незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення [1]. Це серйозний злочин, який може призвести до значних фінансових втрат і негативного впливу на економіку країни. Проведення експертиз під час розслідування таких злочинів є важливою складовою процесу забезпечення правосуддя та накладання відповідних покарань на винних осіб і важливим етапом у розслідуванні злочинів, передбачених ст. 200 КК України. Оскільки такі злочини пов'язані з фінансовими операціями, експертизи мають бути проведені із дотриманням високих стандартів інформаційної безпеки та конфіденційності.

Предметом такого злочину є: 1) будь-які засоби доступу до банківських рахунків при вчиненні злочину у формі їх підробки; 2) підроблені документи на переказ чи підроблені платіжні картки при вчиненні злочину у формі їх придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також використання їх чи збут [2].

Об'єктивно злочин виявляється у вчиненні підробки будь-яких засобів доступу до

банківських рахунків, придбання, використанні, зберігання, перевезенні чи пересилання з метою збуту підроблених документів на переказ чи платіжних карток. Злочин вважається закінченим з моменту вчинення будь-якої із цих дій [3].

Особливість таких незаконних дій, як підробка, зберігання, придбання, перевезення, пересилання та збут, із зазначеними предметами проявляється в тому, що вони сприяють досягненню основного злочинного результату, зокрема викраданню чужого майна, легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом, ухиленню від сплати податків тощо [4].

Суб'єктом злочину є особа, яка досягла 16-річного віку. Дії службової особи у разі вчинення передбачених ст. 200 КК України діянь мають кваліфікуватися і за ст. 364 КК України за наявності всіх інших ознак передбаченого нею злочину [3].

Під час розслідування злочинів, передбачених ст. 200 КК України, можуть проводитися такі експертизи:

- почеркознавча (може виявити, чи належать підписи на документах, які використовуються для здійснення злочину, конкретним особам);

- технічна експертиза документів (дає змогу встановити автентичність документів, які використовувалися для вчинення злочину, а також визначити джерело їх виготовлення. У деяких випадках об'єктом дослідження можуть бути і грошові купюри, якщо необхідно встановити їх автентичність та визначити можливе джерело виготовлення їх);
- комп'ютерно-технічна (дає змогу відновити на електронних пристроях втрачені дані, знайти докази використання електронних засобів для вчинення злочину, з'ясувати факти використання крадених карток, отримати інформацію про злочинця та отримувачів коштів. Крім того, експертне дослідження комп'ютерних програм дає змогу виявити наявність шкідливих програм, які використовувалися правопорушниками);
- трасологічна (допомагає зібрати матеріали про те, як злочин був вчинений, хто його здійснив, що було вкрадено та ін..).

Повний комплекс експертиз, необхідних для з'ясування обставин учинення злочину, предметів, засобів та осіб, які беруть участь у злочинній діяльності, може проводитися в Національному науковому центрі «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України. В інституті працюють кваліфіковані фахівці різних галузей, які здійснюють експертну діяльність на високому професійному рівні. Зазвичай після проведення всіх необхідних експертиз формується доказова база, яка може бути використана в судовому процесі для доведення вини осіб, які вчинили злочин. Важливо зазначити, що кожна експертиза має проводитися із дотриманням всіх необхідних процедур та стандартів, щоб її результати були достовірними та прийнятними для суду.

Існують актуальні питання, які варто враховувати під час проведення таких експертиз.

По-перше, експертиза має бути проведена згідно з установленими законом процедурами та стандартами. Це означає, що експерт повинен мати достатні знання та досвід у відповідній галузі, а також володіти необхідним обладнанням та програмним забезпеченням для проведення експертизи. Крім того, експертиза повинна бути проведена незалежно та об'єктивно, без будь-якого впливу.

По-друге, експерт має бути достатньо компетентним, щоб відповісти на всі питання, які виникають у зв'язку з конкретним злочинном.

Наприклад, експерт може виявити, чи є документи, платіжні картки, обладнання або електронні гроші фальшивими, ідентифікувати особу, яка виготовила або використовувала ці засоби, установити час та місце їх використання, а також оцінити масштаби завданої шкоди. Для цього можуть знадобитись різні методи та техніки експертизи, зокрема фізичні, хімічні, математичні та ін.

По-третє, експертиза має бути проведена з максимальною уважністю та точністю. Помилки чи неточності у проведенні експертизи можуть призвести до неправильного висновку і, як наслідок, до засудження невинуватої особи.

По-четверте, експертиза має бути проведена з урахуванням технічного прогресу та нових технологій. Наприклад, експерт має бути ознайомлений з різними видами криптовалют, які можуть бути використані для незаконних транзакцій, та методами їх виявлення.

По-п'яте, експертиза має бути проведена відповідно до міжнародних стандартів і практик. Це особливо важливо у випадках, коли злочин має міжнародний аспект і експертиза може стати частиною міжнародного розслідування. Проведення експертизи відповідно до міжнародних стандартів забезпечує її визнання в інших країнах і може допомогти у забезпеченні ефективності розслідування та налагодженні міжнародного співробітництва.

Під час проведення експертиз необхідно враховувати різні варіанти можливих сценаріїв злочину, що дає змогу знайти конкретного зловмисника. Наприклад, у випадку крадіжки банківської картки можуть бути різні варіанти її використання. Тому експертиза має виявити всі можливі варіанти злочинного використання картки, щоб знайти зловмисника. Крім того, експертиза має бути проведена з урахуванням можливих зв'язків з іншими злочинами, наприклад, з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом. Це може допомогти правоохоронним органам у боротьбі зі злочинними групами та організаціями.

Також під час проведення експертизи необхідно враховувати, що злочинці можуть використовувати різні технології для приховування своїх слідів та знищення доказів. Тому експертизу слід проводити з використанням сучасних методів та технологій, що забезпечать максимальну точність та достовірність отриманих результатів.

Під час проведення експертизи у кримінальному провадженні за злочинами, передбаченими статтею 200 КК України, судові експертизи

допомагають установити подію та спосіб злочину, обставини, які сприяли його вчиненню. Саме за допомогою судових експертиз насамперед досліджують предмет цього злочину (платіжні картки, інші засоби доступу до банківських рахунків, електронні гроші та обладнання для їх виготовлення).

Загалом правильно обраний слідчим комплекс судових експертиз дає змогу забезпечити ефективно розслідування й зібрати достатньо доказів у кримінальному провадженні.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін.

та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.03.2023).

2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. С. С. Яценка. Київ, 2002. С. 401.

3. Берзін П. Проблеми кваліфікації банківських комп'ютерних злочинів / Центр дослідження проблем комп'ютерної преступности. URL: <https://www.crime-research.org/library/Berzin2.htm> (дата звернення: 01.03.2023).

4. Чернявський С. С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування : автореф. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. С. 9.

Актуальні питання міжнародного співробітництва під час проведення судової експертизи у кримінальному провадженні

Олег Баулін,

канд. юрид. наук, доцент, Київський НДІСЕ, м. Київ, Україна, ORCID: <https://0000-0002-7858-1955>, e-mail: baulin_ov@ukr.net

Розглянуто актуальні питання міжнародного співробітництва під час проведення судової експертизи у кримінальному провадженні України. Акцентовано увагу на сучасних проблемах та визначено шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: експертиза; досудове розслідування; кримінальне провадження; міжнародне співробітництво.

Current issues of international cooperation during forensic examination in criminal proceedings

Oleg Baulin

Current issues of international cooperation during forensic examination in criminal proceedings in Ukraine were considered. Attention is focused on modern issues and ways of solving them are determined.

Keywords: examination; pre-trial investigation; criminal proceedings; international cooperation.

Правове регулювання міжнародного співробітництва під час проведення судової експертизи у кримінальному провадженні здійснюється завдяки комплексній дії нормативно-правових актів, одні з яких прийнято органами державної влади країни (національні, внутрішні), інші схвалено за угодою або договором двох або більше держав або міжнародними організаціями (зовнішні). В Україні до них належать Конституція України, ратифіковані Україною міжнародні договори (Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах із додатковими протоколами до неї, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму тощо), Кримінальний процесуальний кодекс України

(далі — КПК) та інші закони («Про міжнародні договори України», «Про судову експертизу» тощо). До того ж домінують правила міжнародних договорів, особливе значення серед яких мають Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та рішення Європейського суду з прав людини (ч. 2 ст. 1, ч. 4 ст. 4, ч. 5 ст. 9 КПК, ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»).

Правовідносини під час міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, у тому числі ті, що виникають у зв'язку із проведенням судової експертизи, досить детально врегульовано положеннями вже зазначених нормативно-правових актів із урахуванням дії норм, закріплених у ч. 1 ст. 542, ч. 3 ст. 552, ч. 1 ст. 561,